

Performatif Pratikler Bağlamında Cinsiyetçilik Kavramı

The Concept of Sexism in Terms of Performative Practices

Önder YAĞMUR
Seviç KELEBEK

Atatürk Üniversitesi, Güzel Sanatlar
Fakültesi, Heykel Bölümü, Erzurum,
Türkiye

Öz

Toplumsal alanın inşasında toplumsal cinsiyet öğelerine göre bir düzenlemenin gerçekleştiği görülmektedir. Var olan bu yapıya eleştirel tavır disiplinlerarası bir özellik göstererek sanat alanında da sergilenmektedir. Bu çalışmada performatif pratikler bağlamında cinsiyetçilik kavramının sahne sanatlarıyla katılımcılarda bıraktığı etkiler değerlendirilmiştir. Bu çalışmada cinsiyet ve cinsiyetçilik kavramları oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Dolayısıyla çalışmanın kavramsal çerçevesini cinsiyet kavramlarının ele alındığı teoriler oluşturmaktadır. Uygulama çalışması olarak Fanustaki Yaşam isimli performans düzenlenmiş ve izleyicilerin bu performansa ilişkin görüşleri anket yöntemiyle elde edilmiştir. Katılımcılardan elde edilen veriler ile SPSS analiz programıyla değerlendirilmiştir. Çalışmanın hem literatür hem de performans uygulamasından elde edilen verilerden katılımcıların demografik özelliklerine bağlı olarak performans algılamada biçimlerinde anlamlı ilişkilerin olduğu görülmüştür. Günümüz cinsiyet biçimlerine olan yaklaşımların, yapılan çalışmada, performansın algılanmasındaki farklılıkla şekillendiği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Cinsiyet, performans sanatı, toplum

ABSTRACT

In the construction of the social space, it is seen that an arrangement has taken place according to the gender elements. The critical attitude to this existing structure is exhibited in the field of art by showing an interdisciplinary feature. In this study, the effects of the concept of sexism on the participants with the performing arts were evaluated in the context of performative practices. In this study, the concepts of gender and sexism have a very important place. Therefore, the conceptual framework of the study consists of the theories in which the concepts of gender are discussed. As an application study, the performance called Life in the Fanus was arranged and the views of the audience about this performance were obtained by the survey method. The data obtained from the participants were evaluated with the Statistical Package for the Social Sciences analysis program. From the data obtained from both the literature and the performance application of the study, it was seen that there were significant relationships in the way of perceiving performance depending on the demographic characteristics of the participants. It is thought that the approaches to today's gender styles are shaped by the difference in the perception of performance in the study.

Keywords: Gender, performance art, society

Geliş Tarihi/Received: 5.08.2021

Kabul Tarihi/Accepted: 28.12.2021

Sorumlu Yazar/Corresponding Author:

Önder YAĞMUR

E-mail: oyagmur@atauni.edu.tr

Cite this article as: Yağmur, Ö., Kelebek S. (2022). The concept of sexism in terms of performative practices. *Art and Interpretation*, 39(1):34-43.

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Giriş

Toplumsal alanın meydana gelmesinde en temel unsur iletişim olmuştur. İnsanlar arası etkileşimin gerçekleşmesi neden sonuç ilişkisinden ziyade sürekli olarak etkileşimin devamlılığını sağlamıştır. Dolayısıyla toplumsal alanın inşasında var olan öğelerin aynı zamanda toplumsal alanda kültür olarak işaret eden unsurların sürekliliğini beslemiştir. Buradan hareketle toplumsal alanın inşasında en fazla dikkat çeken cinsiyet kavramının olduğu görülmektedir.

Gerçekleştirilen bu çalışmada bireyin cinsiyetle olan toplumsal ilişkisinin doğmadan önce başlayan bir özellik teşkil ettiğinden hareket edilmiştir. Öyle ki bireylerin ömürleri boyunca doğmadan önce başlayan cinsiyete ilişkin ritüellerin aile içinde başlayıp birey dünyaya geldikten sonra bir yaşam formu olarak öğretildiği bir dünyada bulunmaktadır. Bireyin toplumsal alandaki inşası göz önünde

bulundurulduğunda ilk dikkat çeken yapının ataerkil ideolojiden kaynaklandığı görülmektedir. Günümüze ulaşan toplumsal yapıların her birinde açıkça gözlemlenebilecek olan eril faaliyetlerin yaşamın içinde doğal bir sonuç olarak kabul edildiği sosyal bilimlerin inceleme konusu olmuştur.

Toplumsal alanda var olan eril yapılanmalara bir karşı hareket olarak doğan feminizm ile var olan yapılarda yıkılmalar başlasa da hala devam eden özellikleri içinde taşıdığını söylemek gerekmektedir. Ancak hem özel hem de kamusal alanda gerçekleşen eril yıkımların feminist hareket içindeki faaliyetlerle gerçekleştiğinin altı çizilmelidir. Bugün gelinen noktada feminist hareketlerin hala devam ettiği ve çeşitli eylem hareketlerin içinde barındırdığı görülmektedir. Yapılan bu çalışmada da feminist hareketin içinde doğmuş olan performans sanatı ile toplumsal cinsiyet alanında meydana gelen farklılıklara dikkat çekilmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın amacı doğrultusunda "Fanustaki Yaşam" isimli bir performans gösterisi düzenlenerek katılımcıların performansla ilişkin toplumsal cinsiyet yargıları ve performans algılama biçimleri anket uygulamalarıyla anlaşılmasına çalışılmıştır. Çalışmanın kavramsal çevresinde yer alan kavramlarla alandan elde edilen verilerin değerlendirilmeleri gerçekleştirilmiştir.

Kavramsal Çerçeve

Gerçekleştirilen çalışma kapsamında belirlenmiş olan cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramlarının ataerkil ideolojide, feminizmde, performatif pratiklerde ve performans sanatı içindeki karşılıkları literatür taramaları sonucunda ulaşılmış teorik verilerdir. Kavramsal çerçeve içerisinde bu kavramların literatürdeki karşılıkları incelenmiştir.

Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Kavramları

Toplumsal yapının oluşmasında cinsiyet farklılaşmaları her zaman dikkat çeken bir unsur olarak disiplinler arasında incelenmeye devam eden bir konu olarak varlığını sürdürmektedir. Cinsiyet hakkında biyolojik ve fiziksel temelli yapılan tanımlamaların literatür içinde "sex" şeklinde ifade edildiği görülmektedir. Toplumsal cinsiyetin ise temelinde biyolojik ve fiziksel temelli olarak gelişen davranış kalıpların erkeksilik ve kadınsılık şeklinde ifade edildiği "gender" kavramıyla ele alındığı dikkat çekmektedir. Bu durumda sex bir biyolojik tanımla taşıırken gender toplumsal alanda cinsiyete bağlı olarak gelişen davranış kalıpları şeklinde kullanıldığı ifade edilmektedir (Fine, 2011; Scott, 2007). Çalışma kapsamında cinsiyetin ve toplumsal cinsiyetin ele alınış biçimlerinden hareket edilmiştir.

Toplumsal alanda her zaman var olan cinsiyete dayalı ayrımların kuramsal düzlemde ele alınması feminizm hareketleriyle başlamıştır. Özellikle son dönem içerisinde toplumsal cinsiyet bağlamında çalışmaların farklılaştığı dikkat çekmektedir. Bunun öncesinde toplumsal cinsiyet kavramının biyolojik özellikleri de içine alınarak yapılan çalışmalar görülmektedir. Ancak Michel Foucault (2015) ve Judith Butler (2010) tarafından yapılan çalışmalarla cinsiyet ve toplumsal cinsiyete ilişkin farklı yaklaşımlar oluşmuştur.

Literatür içerisinde cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramlarının tanımlamalarında keskin bir ayrımın olmadığına yönelik ifadeler de bulunmaktadır. Biyolojik özellikler ile kültürel özelliklerin birbirinden ayrı tutulamayacak şekilde birbirlerine eklenmiş olan yapılar şeklinde cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramlarında bir ayrımın gerçekleştirilme imkanının olmadığı Illich (1996) ve Firestone (1993) tarafından ifade edilmiştir. Buna karşılık bağlamda

Butler'in ve Foucault'nun yaklaşımlarında her iki kavram için de farklı yaklaşımların getirilmesi gerekliliği dikkat çekmektedir. Çalışma kapsamında özellikle Butler'in yaklaşımları performatif pratiklerin anlaşılmasına yardımcı olmaktadır.

Toplumsal alanın inşa edilmesinde öncelikle bireylerin cinsiyetlerinin inşa edildiği görüşüne sahip olan Butler cinsiyetin performatif bir yapı sergilediğini savunmuştur. Cinselliğin belirlenmesinde kaynak olarak da normatif heteroseksüelliği temel almıştır. Bunun nedeni ise toplumsal alanın ataerkil ideolojiyle inşa edilmesidir. Foucault cinsiyet konusunda, temelinde doğallığın olmadığı yani biyolojik yaklaşımlardan uzak iktidarla cinsiyetin ilişkisinden hareket eder. İktidarın her dönemde her toplumdaki varlığının devamlılığı için beden üzerinden bir iktidar anlayışının inşasının olması gerekliliğinden bahsetmektedir. Bu bağlamda cinsiyetin bir kimlik yaratım süreci olarak değerlendirdiği görülmektedir (Foucault, 2003: 49). Cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramlarının daha iyi anlaşılabilmesi için ataerkil ideolojinin incelenmesi gerekmektedir. Böylece cinsiyetçilik üzerine geliştirilen teorilerin çıkış noktasının temellerine ulaşılabilecektir.

Ataerkil İdeolojide Cinsiyet

Toplumsal alanın inşasının büyük bir bölümünde etkili olan cinsiyete dayalı yapılanmalarda, kadın birey ve erkek bireyin davranış kalıplarının kültürel kodlar eşliğinde öğretildiği görülmektedir. Toplumsal cinsiyet kavramının tanımında bahsedilen kadınsılık ve erkeksilik davranış kalıpları roller şeklinde bireylere öğretilerek bir yaşam biçiminin geliştirilmesi ataerkil ideolojinin temellerini işaret etmektedir. Bireyler öğrendikleri rolleri doğal bir süreç olarak algılayarak ideolojinin devamlılığına neden olmaktadır. Bu durum bireylerin kadın ve erkek rollerini içselleştirilmiş olduğunu göstermektedir.

Toplumsallaşma süreçlerinin her aşamasında erkek biyolojik özelliklerini taşıyan bireylere öğretilen rollerin temel özellikleri arasında hakimiyet kurmak, eylemsel hareketlerde bulunmak ve mantıklı davranışlar sergilemek bulunmaktadır. Kadın biyolojik özelliklerini taşıyan bireylere öğretilen rollerin temelinde ise tabi olmak, duygularıyla hareket etmek ve edilgen davranışlar geliştirmek yer almaktadır. Dolayısıyla öncelikle biyolojik bir ayrım gerçekleştirilerek rollerin temelleri cinsiyetlere göre şekillenmektedir. Belirlenmiş olan rollerin özelliklerine bakıldığında ise kadınların arka planda tutulduğu erkek egemenliğinin ön plana çıkarıldığı görülmektedir. Erkeklerin egemenliği altında kadınların bir unsur olarak yaptırımlara uyması beklenen bir kabullenmenin olduğu görülmektedir. Bu durum sadece cinsiyetlerin canlı varlıklar üzerinden şekillenerek davranışlara dönüştüğü anlamına gelmemelidir. Çünkü ataerkil ideolojide erkek olandan ziyade egemen olanın erkek olduğu anlamı bulunmaktadır. Dolayısıyla nesnel dünyasında da egemen olanın erkek olduğu yönünde ifadelerin geliştiği görülmektedir (Arat, 2010: 34).

Tarihsel süreç içerisinde ataerkil ideolojinin şekillenmesi kadınların ve erkeklerin toplumsal alanda belirlenmiş olan konumlarından anlaşılabilir. Öyle ki kadınların ve erkeklerin öğretilmiş olan davranış kalıplarının "öğretilmiş" olduğu dahi anlaşılmasın devam eden bir toplumsallığın olduğu görülmektedir. Çünkü bu davranış biçimlerinin ayrıştığına ilişkin eylemler sanayi devrimi sonrasında anlaşılabilir. Gerçekleşen sanayi devrimi ile çalışma alanlarındaki değişim sosyal alana yansarak kadının toplumsal alandaki konumlanışını da değiştirmiş dolayısıyla ataerkil ideolojinin toplumsal alandaki simgelerinin de değişime uğramasına neden olmuştur (Demir, 1997: 47).

Kadınların çalışma hayatına dahil olması geleneksel toplumsal yaşamın tamamen değişime uğramasını beraberinde getirirken ataerkil ideolojinin baskılarının “öğretilmiş” olduğu anlaşılmıştır. Dolayısıyla “doğal” olarak algılanan rollerin farklılaşması sürecine girilmiştir. Bu süreç ise tarihe bakıldığında feminizm hareketleriyle özdeşleşmiştir (Donovan, 2005; Kandiyoti, 2011; Tong, 2006).

Ataerkil ideolojinin tamamen erkek egemenliğinin yaptırımı şeklinde algılanmaması gerekmektedir. Bunun sebebi yapı-fail suç ortaklığından kaynaklanmaktadır. Yani fail konumunda olan sadece erkek biyolojik özelliklerine sahip bireyler değildir. Erkek egemenliğini kabul etmiş ve devamlılığını “doğal” bir süreç olarak gören her cinsiyetten fail oluşmaktadır. Buradan hareketle Butler kadın ve erkek olmanın toplumsal alanda gösterilmesini böylece ataerkil ideolojinin devam ettiğini performatif yönüyle ifade etmektedir. Bunun temelinde ise özellikle bireylerin öğretilenler doğrultusunda rollerini sergilemesi doğal bir süreçle beraber gösterilmesi gereken unsurlar şeklinde var olmasıdır. Böylece cinsiyetlerin yeniden üretildiği dolayısıyla sabit olmayan kategoriler olduğu yönünde bir görüş meydana gelmiştir. Kısacası Butler bireysel davranışlarının tümünün ataerkil ideoloji ile belirlendiğini ifade etmektedir (Butler, 2010: 20).

Butler’ın cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramlarına ilişkin görüşlerinin daha iyi anlaşılması için ataerkil ideolojiye karşı doğmuş olan feminizme bakılması gerekmektedir. Feminizmin de kendi içinde var olan süreçler ve ayrımlar cinsiyete yönelik farklı yaklaşımların meydana gelmesine neden olmuştur.

Feminizmde Cinsiyet

Feminizm erkek egemen toplum görüşü olan ataerkil ideolojiye karşı bir hareket olarak doğmuştur. Ortaya çıktığı günden bugüne eylemsel olarak tercih edilen alanlar farklı olsa da temelinde ataerkil ideolojiye olan karşıtlığıyla varlığını sürdürmeye devam etmektedir.

Feminizm tarihsel süreç içerisinde üç dalga şeklinde ele alınmaktadır. Birinci dalga feminizmde kadınların ekonomik alandaki ataerkil ideoloji ile konumlandırılışa yönelik bir karşıtlıkla ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla sanayi devrimi sonrasında tekabül ettiği görülmektedir. Çalışma hayatının değişmesi kadının ekonomik yaşam içerisindeki konumlanışını doğrudan etkilemiş ve cinsiyete bağlı olan ayrımcılıkların dikkat çekici bir hal almasına neden olmuştur. Birinci dalga feminist hareketlerin her ne kadar ekonomik temelli çıkış noktası olsa da kadın ve erkek arasındaki eşitsizliklerin vurgulandığı hukuki alanda verilen mücadeleler söz konusu olmuştur (Donovan, 2005: 21).

Feminizmin ikinci dalgasında ise bir neden sonuç ilişkisi bulunmaktadır. Birinci dalga feminist hareketlerinden elde edilmiş olan olumlu ve olumsuz sonuçlar ikinci dalga feminist hareketlerin eylem planını oluşturmuştur. Bu yüzden temel haklar konusunda mücadelelere devam ederken sosyal, siyasi ve toplumsal olarak eylemlerin geniş bir yelpazeye kavuştuğu dikkat çekmektedir. Birinci dalgada yer alan küçük bir burjuva sınıfın mücadelesi yerine uluslararası alanda kadın mücadelelerinin artış göstermesi ikinci dalga feminizm hareketleri sürecinde görülmeye başlanmıştır. Ancak bu eylemlerin de kentsoylu bir nitelik taşıdığı belirtilmektedir (Millet, 2011: 140).

İkinci dalga feminizmde bugün bilinen “kız kardeşlik” söyleminin ortaya çıktığı görülmektedir. Bu söylem ile kadınların buldukları sınıflar ya da kültürler fark etmeksizin ortak amaçlara sahip oldukları dolayısıyla aynı ayrımcılıklara uğradıkları ifade edilmektedir.

Eylemsel alanda gerçekleştirilen faaliyetler ise genellikle farklılaşan kültüre yönelik ve toplumsal alandaki ideolojik farklılıklardan beslenmek şeklinde görülmektedir. Bunlara ek olarak dinsel, sınıfsal ve ırksal ayrımlardan yola çıkılan feminist hareketler de gerçekleştirilmiştir (Özveri, 2009: 210).

Feminizm hareketlerinin günümüze yansıyan son dalgası ise üçüncü dalgadır. Dolayısıyla postmodernliği içinde taşıyan bir özelliğe sahip olduğu görülmektedir. Üçüncü dalga feminizmde temel alınan konulara bakıldığında ise kadınların sosyal hayatlarından elde ettikleri deneyimlerin belirleyici olduğu dikkat çekmektedir. Dolayısıyla şiddetin önlenmesi, kadın cinselliğinin varlığı ve toplumsal alanda kadınların güçlendirilmesine ilişkin küçük ölçekli politik faaliyetlerin gerçekleştirildiği görülmektedir (Donovan, 2005: 351-352; Özveri, 2009: 210).

Feminizm tarihsel süreç içerisinde ataerkil ideolojiye karşıtlığıyla ortaya çıkışı günümüzde hala devam etmektedir. Bunun en belirgin sebebi eril faaliyetlerin hala geçerliliğini devam ettirmesi ve bunda da yapı-fail suç ortaklığının söz konusu olmasıdır. Buradan hareketle Butler’ın performatif pratiklerle cinsiyetin gösteriye dönüşmesine ilişkin yaklaşımına bakılması gerekmektedir. Çalışmanın performans sanatı boyutunda Butler’ın yaklaşımının oldukça önemli olduğu kabul edilmektedir.

Performatif Pratiklerde Cinsiyet

Performatif pratikler ekseninde cinsiyet kavramının anlaşılması için biyolojik temelli bir yaklaşımdan uzak durulması gerekmektedir. Çünkü Butler biyolojik özelliklere bağlı bir cinsiyet kavramından bahsetmemektedir. Bu durum neticesinde cinsiyet ve toplumsal cinsiyet arasında da bir ayrım gerçekleşmediği görülmektedir. Butler’a göre beden inşasında kültürel kodların etkili olduğu gerçeği bulunmaktadır (Sancar, 2009: 182-183).

Toplumsal cinsiyetin bireyler tarafından “doğal olgu” şeklinde algılanışı Butler’ın yaklaşımında bulunmaktadır. Buna göre öncelikle cinsiyet kategorilerinin anlaşılması için her birinin ayrı şekilde incelenerek kaynaklarının neler olduğunun tespit edilmesi gerekmektedir (Butler, 2010: 37-38). Feminizm görüşleri içerisinde yer alan beden inşasının ve siyasi bir fail olarak ifade edilmeden önce dahi toplumsal cinsiyetin “doğal olgu” şeklinde kabul edildiğinden bahsedilmektedir. Öyle ki özelliğin ve siyasi failiğin de doğallaştırma neticesinde ortaya çıktığı belirtilmektedir. Sonuç olarak bedenin cinsiyetinden ziyade kimliğine odaklanılan kuramların ortaya çıktığı görülmektedir (Jagose, 1996: 78).

Doğal olarak algılanan cinsiyet kimliklerinin esasında öğretilen özellikleri içinde taşıdığı öznel benliklerin de bu şekilde ortaya çıktığı ifade edilmektedir. Öznel benliklerin kişinin her ne kadar kendi ifadeleri olduğu yönünde bir belirteci olsa da toplumsal öğelerle inşa edildiği belirtilmektedir (Mansfield, 2000: 3). Bununla beraber bireyin siyasi fail olmasının sebebi de içinde yaşamış olduğu toplumsal alanın eril bir ideolojiyle inşa edilmiş olması ve kimliğinin de eril ideolojiye göre oluşturulmuş olmasıdır. Birey bu durumu inkâr etse de bu davranışının da temelinde öğretilen davranış kalıpları bulunmaktadır. Öyle ki bireyin karşı çıkışları ataerkil ideolojinin yeniden üretilerek daha güçlü bir hal almasına neden olmaktadır.

Performatif pratikler ise kimliklerin var olan biyolojik özelliklerden bağımsız bir şekilde bireylerin davranışlarında gözlemlenebilir bir yapıda olduğuna vurgu yapmaktadır. Bunun sebebi kişilerin sahip oldukları biyolojik özelliklerinin davranışlarını etkilemediği aslında var olan kadın ve erkek davranış biçimlerine bağlı olarak bireylerin

rollere bürünmüş oldukları belirtilmektedir. Benimsenmiş olan kimliğe ilişkin davranış kalıplarının sergilenmesi ise cinsiyetin performatif pratiklerle toplumsal alanda sunumu gerçekleşmektedir.

Gerçekleştirilen bu çalışmada yaşamın içerisinde var olan öğretilmiş cinsiyet rollerinin sergilenme biçimlerinin eleştirilmesine yönelik geliştirilmiş olan performans sanatından hareket edilmektedir.

Performans Sanatı İçinde Kadın Bedeni

Performans sanatının ortaya çıkmış olduğu yıllara bakıldığında feminist hareketlerin ikinci dalgasına tekabül ettiği görülmektedir. Var olan geleneksel sanat anlayışının tamamen dışında bir eylem alanına sahip olan performans sanatında beden işleniş biçimi toplumsal alanda var olan bedene yönelik bakış açısını da tamamen değiştirmeye yönelik gösterilerin oluşmasını sağlamıştır (Antmen, 2014: 222).

Performans sanatının dikkat çeken bir yönü kadın sanatçılar eşliğinde ortaya çıkmış olmasıdır. Böylece sanattaki eril hakimiyetin kadınlar tarafından da inşa edilebileceğine yönelik bir karşıtlığın sergilendiği görülmektedir. Ayrıca kadın sanatçıların kendi bedenleriyle performans sergilemeleri geleneksel sanatta var olan erkek egemenliğinin ciddi bir eleştirisi olarak ifade edilmektedir. Çünkü geleneksel sanat içerisinde erkek sanatçıların çoğunlukta olup kadın bedenini nesne olarak görüp eserlerinde kullanmaları söz konusu olmuştur. Ancak performans sanatı ile kadın sanatçılar kendi bedenleriyle bu durumu eleştirmeleri büyük bir etki uyandırmıştır (Carlson, 2013: 219).

Çalışmanın uygulama alanını oluşturan performans sanatının özelliklerine bakıldığında diğer gösteri sanatlarından farklı olduğu görülmektedir. Performans sanatında zaman, mekân, malzeme gibi alanların hiçbirinde sınır olmadığı ayrıca sanatçıların performanslarında da herhangi bir sınırlamanın söz konusu olmadığı altının çizilmesi gerekmektedir. Bu yüzden diğer sahne sanatlarından ayrılan bir özellik teşkil etmektedir. Ayrıca performans öncesinde provanın olmaması tekrardan aynı deneyimlerin yaşanamayacağına ilişkin bir duruşu da bulunmaktadır (Germaner, 1996: 58).

Yöntem

Araştırmada Kullanılan Yöntem ve Model

Gerçekleştirilen çalışmada toplumsal cinsiyet kalıplarının performans sanatı üzerinden anlaşılması üzerine bir saha çalışması yapılmıştır. Performans sanatı araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiş ve performansın ismi "Fanustaki Yaşam" şeklinde belirlenmiştir. Fanustaki Yaşam isimli performans ile "her görünen sınırsızlığın özgürlük olmadığı" sergilenmeye çalışılmıştır. Bu yüzden karanlık, kasvetli ve fulü görünümü verilmiştir. Sanatçı ise bu ortamdaki kurtulmaya yönelik hareketlerde bulunmuştur. Böylece bendenin kendi kendine olan hapsedilişi ifade edilmeye çalışılmıştır.

Çalışma ekseninde saha çalışması olan Fanustaki Yaşam isimli performans sanatı 2020 ile 2021 yılları arasında Erciyes Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'nde gerçekleştirilmiştir. Gösterinin video ve fotoğraf kayıtları da alınarak canlı izleme olanağı bulunmayan kişilere ulaşılması amaçlanmıştır. Çalışmanın modeli ise izleyici konumunda olan katılımcıların performanstan hareketle cinsiyetçilik kalıplarını ilişkilendirme biçimleri, betimsel nitelikli ilişkisel tarama olarak belirlenmiştir. Katılımcıların görüşleri ise anket uygulamalarıyla elde edilmiştir. Bu bağlamda çalışmanın hipotezleri şu şekilde belirlenmiştir:

H1: Katılımcıların Fanustaki Yaşam performansı hakkındaki görüşleri ve meslekleri arasında anlamlı bir fark vardır.

H2: Katılımcıların Fanustaki Yaşam performansı hakkındaki görüşleri ve cinsiyetleri arasında anlamlı bir fark vardır.

H3: Katılımcıların Fanustaki Yaşam performansı hakkındaki görüşleri ve fakülteleri arasında anlamlı bir fark vardır.

H4: Katılımcıların Fanustaki Yaşam performansı hakkındaki görüşleri ve aylık gelir durumları arasında anlamlı bir fark vardır.

H5: Katılımcıların Fanustaki Yaşam performansı hakkındaki görüşleri ve hayatları boyunca en çok yerleşik oldukları yer arasında anlamlı bir fark vardır.

Belirlenmiş olan hipotezlerden hareket edilerek evrenin temsilinin gerçekleşmesi için belirlenmiş olan seçkisiz olmayan örneklem yöntemiyle katılımcılara ulaşılmıştır. Buna göre örneklem alanı Kayseri ili olarak belirlenirken örneklem sayısı da 350 olarak belirlenmiştir. Ancak verilen anket formlarının eksik doldurulması ve örneklem grubunda bulunanların bir kısmının reddetmesi sonucunda toplam 334 katılımının olduğu bir örneklem alanı meydana gelmiştir.

Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Araçları

Gerçekleştirilen çalışma hem nitel hem de nicel bir araştırma özelliği taşımaktadır. Öncelikle çalışmanın kavramsal çerçevesine ilişkin verilere ulaşmak için literatür taramalarının gerçekleştirilmiş olması araştırmanın nitel yönünü göstermektedir. Gerçekleştirilen saha çalışmasına yönelik katılımcıların görüşlerine ulaşmak için anket uygulamasının seçilmesi ise çalışmanın nicel yanını işaret etmektedir.

Çalışmada kullanılan anketin ilk kısmında katılımcıların demografik bilgilerine ikinci kısımda ise sergilenen performansla ilişkin cinsiyetçilik kalıpları ekseninde görüşlerine ulaşılması hedeflenmiştir. Böylece katılımcıların görüşleri ve demografik bilgileri arasında ilişkiye ulaşılabilmektedir.

Araştırmanın Analizleri

Çalışma ekseninde belirlenmiş olan örneklem alanındaki katılımcılara uygulanan anket uygulamalarından ulaşılan verilerin analizi bilgisayar ortamında SPSS 22.0 (IBM SPSS Statistics for Windows, Version 22.0. Armonk, NY: IBM Corp.) kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

Anketin ilk kısmında yer alan demografik değişkenlerin dağılımlarının belirlenmesi için frekans (N) ve yüzdeler (%) ortaya konmuştur. Analizlerin geçerlilikleri için ise uygulanan ölçeklerin ortalamaları ve güvenilirlikleri gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda ortalamalar ve standart sapmalar hesapları yapılmıştır. Son olarak katılımcıların performans sanatına ilişkin görüşleriyle demografik bilgilerinin ilişkiselliği t-testi ve tek yönlü varyans (anova) analizleri ile saptanmıştır.

Güvenilirlik Analizi

Çalışmanın saha çalışmasını oluşturan anket uygulamasında kullanılan ölçeklerin güvenilirlikleri için cronbach's alfa analizi yapılmıştır. Buna göre test içinde yer alan her sorunun toplam varyansı ile genel varyans oranlaması 0 ile 1 arasında değerler alan Alfa katsayısı, bir ağırlıklı standart değişim ortalamasından hareket edilerek gerçekleştirilmiştir. Bunun sebebi ise uygulanan anketteki sorunların homojen bir yapı oluşturup oluşturmadığına ulaşılmıştır. Dolayısıyla aşağıda yer alan Alfa katsayısında bulunabilecek aralıklara bakılarak hareket edilmiştir (Büyüköztürk v.d., 2010):

$0,00 \leq \alpha < 0,40$ ise test güvenilir değildir,

$0,40 \leq \alpha < 0,60$ ise test düşük güvenilirliktedir,

$0,60 \leq \alpha < 0,80$ ise test oldukça güveniliridir,

$0,80 \leq \alpha < 1,00$ ise test yüksek derecede güvenilir bir testtir.

Yukarıda yer verilen aralıklardan hareketle çalışmanın güvenilirliği analiz edilmiş ve olumlu bir sonuç alınmıştır.

Bulgular

Çalışmanın analizlerinin gerçekleştirilebilmesi için öncelikle ölçeklerin güvenilirlik düzeyine bakılması gerekliliği her nicel çalışmada zorunludur. Buna göre gerçekleştirilen bu çalışmada güvenilirlik sonuçları aşağıda verilen tabloda görülebilmektedir (Tablo 1).

Tablodan anlaşılacağı üzere güvenilirlik seviyesi oldukça güvenilir olarak tespit edilmiştir. Bu bağlamda katılımcılara uygulanan anketin ilk kısmında yer alan demografik bilgilerin analizleri t-testi ile gerçekleştirilmiştir.

Anket uygulamasından elde edilen demografik bilgilere göre katılımcıların 292'si (%87,4) öğrencilerden oluşmaktadır. Katılımcılar diğer kalanı yani 42'si (%12,6) akademisyenlerden meydana gelmektedir.

Katılımcıların cinsiyetine bakıldığında ise kadın katılımcıların 178 (%53,3) kişi olduğu erkek katılımcıların da 156 (%46,7) kişi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Performans gösterisinin üniversite bünyesinde yapılması neticesinde öğrenci ve akademisyen katılımın fazla olduğu katılımcıların fakülte dağılımları ise 24'ünün (%7,2) iktisadi ve idari bilimler, 34'ünün (%10,2) eğitim fakültesi, 49'unun (%14,7) edebiyat fakültesi, 92'sinin (%27,5) güzel sanatlar fakültesi olduğu tespit edilmiştir.

Katılımcıların sosyo-ekonomik düzeylerinin tespit edilmesi için sunulan aylık gelir durumunuzdan alınan cevaplar katılımcıların 136'sının (%40,7) 0-2000 TL arası, 88'inin (%26,3) 2001-2900 TL arası, 63'ünün (%18,9) 2901-4000 TL arası, 47'sinin (%14,1) 4001 TL ve üzerinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yoğun olarak 0-2000 TL arası gelire sahip katılımcıların olduğu görülmektedir.

Katılımcıların hayatları boyunca yaşadıkları yerleşim yerlerinin tespit edilebilmesi için yönetilen sorudan ulaşılan sonuç ise 14 (%4,2) kişinin köyde, 22 (%6,6) kişinin kasabada, 298 (%89,2) kişinin şehir olduğu belirtilmiştir. Yoğunluğun şehir seçeneğinde olduğu tespit edilmiştir.

Elde edilen demografik bilgilerden yola çıkıldığında katılımcıların çoğunluğunun yaşamlarının büyük bölümünü şehirde geçirmiş oldukları onların kültür sanat etkinliklerine ulaşmak konusunda imkân sahibi olduklarını gösterebilmektedir. Şehir yaşamı içinde var olan modern unsurları da görebilecek konumda olan bu kişilerin cinsiyetçilik kalıplarına yönelik yaklaşımlarının sahip oldukları mekânsal koşullar, eğitim durumları şeklinde şekillenmesinden

dolayı gerçekleştirilen performanstan yapmış oldukları çıkarımlara bakılması gerekmektedir. Böylece katılımcıların demografik bilgileri ile performans gösterisine olan görüşleri arasında bir ilişkinin olup olmadığı anlaşılacaktır.

Performansa İlişkin Görüşler

“Performatif Pratikler Bağlamında Cinsiyetçilik Kavramı” isimli çalışma bağlamında gerçekleştirilen performans sanatının ismi Fanustaki Yaşam şeklinde belirlenmiştir. Bu performans gösterisinde sanatçı aşağıda yer verilmiş olan alan içerisinde performansı sergilemiştir.

Resim 1 de görüldüğü gibi sanatçı, hayatın görünenden ne kadar sınırlı olduğunu, özgürlüğün görüldüğü gibi olmadığını belirtmektedir. Ayrıca tündengelim yapıldığında insanın bedeninde var olan toplumsal cinsiyet kodlarına bağlı olarak hapsedilişini de göstermektedir. Böylece insanın bedeni en büyük özgürlük kısıtlaması olarak belirtilmektedir. Burada beden biyolojik olarak algılanmamalıdır. Beden ile bahsedilen, hareket alanına sahip olan bir bedenden bahsedilmektedir. Çalışmanın esas amacı toplumsal alanda doğal olgu şeklinde öğretilenlerin bedende sıkışması olarak ifade edilebilir.

Fanustaki Yaşam isimli performans sanatında kasvetli bir havanın izleyicilere ulaştırılması için ışık sisteminden yararlanılmıştır (Resim 2). Böylece izleyiciler sanatçının hareketlerini kurtuluş çabası olarak algılayabilmesine imkân verilmiştir. Ayrıca sanatçının çarpınma hareketleri ile kurtulmak için girdiği mücadeleye de gösterilmeye çalışılmıştır. Sanatçının hapsoluşuna ilişkin bir anlam sunulma yoluna gidilmiştir (Tablo 2).

Performansa ilişkin katılımcıların “Performans sanatında cinsiyet rolleri bulunmaktadır” görüşüne cevaplarındaki yoğunluk 168'inin (%50,3) katılmakta olduğunu göstermektedir. Buradan hareketle katılımcıların cinsiyet rollerine ilişkin görüşlerinin olduğu ve sanatçının cinsiyet rolüne bağlı şekilde hareket ettiğine ilişkin bakış açılarının olduğu sonucuna ulaşılabilmektedir.

Anket içinde yer alan diğer görüş ise “Performans sanatında cinsiyet rolleri normalleştirilmiştir” şeklinde olup yoğunlukta verilen cevap ise 138'inin (%41,3) kararsız olması şeklindedir. Bu sonuçtan yola çıkıldığında sanatçının cinsiyet rollerini sergileyip sergilemediği noktasında bir belirsizliğin olduğu ifade edilmektedir. Bunun temel sebeplerinden birisi bilinen cinsiyet davranış kalıplarının

Resim 1
Fanustaki Yaşam Performans Alanı

Tablo 1. Güvenirlilik Sonuçları		
Ölçek	Cronbach's Alpha	N
Ölçeği	,852	9

Resim 2

Fanustaki Yaşam Performansı 2020-2021

dışında bir performansın sergilenmiş olması olarak işaret edilebilir. Dolayısıyla sanatçının cinsiyet rollerinin normalleştiren hareketler sergileyip sergilemediği bir sanat performansı olması sebebiyle katılımcılarda kararsızlığın oluşmasına neden olmuştur denilebilir.

Performans sanatının uzunluğuna ilişkin katılımcıların verdiği cevaplara bakıldığında uzun bulanların oranının %35,9 (120 kişi), uzun bulmayanların ise %37,7 (126 kişi) olduğu tespit edilmiştir. Performansın süresine ilişkin verilen bu yanıtların bir kutuplaşma yarattığı görülmektedir. Bu oranlardan yola çıkıldığında performansın süresini uzun bulanların performans ile verilmiş istenen kasvetli hapsoluşun gerçekleştiğine ulaşılabildiği gibi uzun bulmayanların da performansın kasvetli hapsoluşu oldukça iyi bir sürede anlatabildikleri yargısına ulaşılabilmektedir.

Katılımcıların performans süresi boyunca dikkatlerinin dağıtan herhangi bir şeyin olup olmadığına ilişkin görüş oranlarının yoğunluğu %38,9 oranında olup 130 kişinin katılmıyorum ifadesiyle sonuçlanmıştır.

Katılımcıların performansa ilişkin sıkıcı ve anlamsız olduğuna yönelik görüşleri ise 59'u (%17,7) kesinlikle sıkıcı ve anlamsız bulmamakta ve 168'i (%50,3) sıkıcı ve anlamsız bulmamaktadır. Dolayısıyla performansın katılımcılarda yoğun bir şekilde etki ettiği sonucuna ulaşılabilmektedir.

Sanatçının ışık sitemiyle yaratmış olduğu fulü görüntü ile katılımcılarda kasvetli görünümün algılanmasına yönelik görüşler ise 202'si (%60,5) katılmakta, 132'si (%39,5) kesinlikle katılmakta şeklinde sonuçlanmıştır. Dolayısıyla sanatçının ulaşmak istediği sonuçlardan birisi gerçekleşmiş olduğu görülmektedir.

Performans alanının sınırlarla çizilmesi fanus oluşumunu işaret etmektedir. Katılımcıların bu görüşe olan katılımları ise yoğunluklu olarak 160'ı (%47,9) katılmakta, 155'i (%46,4) kesinlikle katılmakta şeklinde tespit edilmiştir. Sanatçının ulaşmayı hedeflediği bir unsurun daha katılımcılar tarafından algılanmış olduğu dikkat çekmektedir.

Sanatçının gerçekleştirmiş olduğu performanstan kadın sınırı toplumsal cinsiyet baskısı nedeniyle aşamamış olduğuna ilişkin katılımcı görüşlerinin yoğunluğu 149'u (%44,6) katılmakta, 115'i (%34,4) ise kesinlikle katılmakta şeklinde belirlenmiştir. Sanatçının ulaşmayı hedeflediği görüşlerden birinin daha yoğunluklu şekilde katılımcılar tarafından algılanmış olduğu görülmektedir.

Son olarak sanatçının performans sanatının insanın hapsoluşunu anlattığına ilişkin katılımcı görüşlerinin yoğunlukta olan oranlarının 175'i (%52,4) katılmakta, 122'si (%36,5) ise kesinlikle katılmakta olduğu yönünde tespit edilmiştir.

Tablo 2.
Katılımcıların Ölçek Sorularına İlişkin Verdikleri Cevapların Dağılımları

		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Performans sanatında cinsiyet rolleri bulunmaktadır	N	0	75	53	168	38
	%	0,0	22,5	15,9	50,3	11,4
Performans sanatında cinsiyet rolleri normalleştirilmiştir	N	0	102	138	75	19
	%	0,0	30,5	41,3	22,5	5,7
Performans sanatının süresini uzun buldum	N	19	120	43	126	26
	%	5,7	35,9	12,9	37,7	7,8
Performans sanatı boyunca dikkatimi dağıtan hiçbir şey olmadı	N	0	130	52	110	42
	%	0,0	38,9	15,6	32,9	12,6
Performans sanatını sıkıcı ve anlamsız buldum	N	59	168	54	53	0
	%	17,7	50,3	16,2	15,9	0,0
Performans sanatındaki fulü görüntü "kasvet"i ifade ediyor	N	0	0	0	202	132
	%	0,0	0,0	0,0	60,5	39,5
Performans sanatındaki fanus "sınırlılıkları" ifade ediyor	N	0	0	19	160	155
	%	0,0	0,0	5,7	47,9	46,4
Bu performansta kadın sınırı toplumsal cinsiyet baskısı nedeni ile aşamamıştır.	N	0	0	70	149	115
	%	0,0	0,0	21,0	44,6	34,4
Performans sanatı insanın hapsoluşunu anlatıyor	N	0	0	37	175	122
	%	0,0	0,0	11,1	52,4	36,5

Tablo 3.
Katılımcıların Meslek Değişkeni ile Fanustaki Yaşam Performansı Hakkındaki Görüşleri Arasındaki Sonuçlar

T-Testi						
	Mesleğiniz	N	Ortalama	Std. Sapma	Std. Hata Anlamı	Sig
Performans Hakkındaki Görüşleri	Akademisyen	42	3,7566	,27463	,04238	,001
	Öğrenci	292	3,5628	,32877	,01924	

Tablo 4.
Katılımcıların Cinsiyet Değişkeni ile Fanustaki Yaşam Performansı Hakkındaki Görüşleri Arasındaki Sonuçlar

T-Testi						
	Cinsiyetiniz	N	Ortalama	Std. Sapma	Std. Hata Anlamı	Sig
Performans Hakkındaki Görüşleri	Kadın	178	3,6217	,30605	,02294	,007
	Erkek	156	3,5477	,34912	,02795	

Sanatçının gerçekleştirmiş olduğu Fanustaki Yaşam isimli performansa katılımcıların görüşleri ile meslekleri arasında ilişkinin olup olmadığına yönelik t-testi uygulanmıştır. Bunun sonucunda katılımcıların sahip oldukları meslekleri ile performansa yönelik görüşleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu yönünde sonuca ulaşılmıştır ($p = ,001$). Bu durum farklı mesleklere sahip olanların performansa yönelik görüşleri arasında farklılıkların olduğunu işaret etmektedir (Tablo 3).

Katılımcıların cinsiyetlerine bağlı olarak performansa yönelik görüşleri arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($p = ,007$). Buradan hareketle cinsiyet farklılıklarına göre performansa yönelik geliştirilen görüşler arasında farklılıklar bulunmaktadır (Tablo 4).

Katılımcıların buldukları fakülteler ile performansa yönelik görüşlerinin arasında ilişkinin olup olmadığı ANOVA testi ile analiz edilmiştir. Buna göre iki değişken arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($p = ,000$). Sonuç olarak farklı fakültelerdeki

katılımcıların performansa yönelik farklı bakış açılarının olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 5).

Katılımcıların bir diğer sosyo-kültürel değişkenliğini ifade eden gelir düzeylerine bağlı olarak performans görüşleri ilişkisi ANOVA testi ile saptanmıştır. Buna göre katılımcıların gelir düzeyleri ile performansa yönelik görüşleri arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu ulaşılmıştır ($p = ,000$). Sonuç olarak katılımcıların farklı gelir düzeylerine bağlı olarak performansa yönelik bakış açılarında farklılıkların meydana geldiği görülmüştür (Tablo 6).

Katılımcıların yaşamları boyunca yaşadıkları yerler ile performansa dair geliştirmiş oldukları görüşler arasındaki ilişki ANOVA testi ile tespit edilmiştir. Buna göre iki değişken arasında anlamlı bir ilişkinin olduğuna ilişkin bir sonuca ulaşılmıştır ($p = ,000$). Katılımcıların farklı yaşam yerlerinde yaşamlarını geçirmiş olmaları onların performansa ilişkin farklı bakış açıları üretmelerinde etkili olduğu tespit edilmiştir (Tablo 7).

Tablo 5.
Katılımcıların Fakülteleri ile Fanustaki Yaşam Performansı Hakkındaki Görüşleri Arasındaki Sonuçlar

ANOVA						
Performans Hakkındaki Görüşleri	N	Ortalama	Std. Sapma	Std. Hata	Sig	
Diş Hekimliği Fakültesi	2	3,7778	,00000	,00000	,000	
Eczacılık Fakültesi	5	3,7778	,00000	,00000		
Edebiyat Fakültesi	49	3,5533	,20094	,02871		
Eğitim Fakültesi	34	3,2516	,18208	,03123		
Güzel Sanatlar Fakültesi	92	3,6014	,36095	,03763		
Hukuk Fakültesi	12	4,1111	,00000	,00000		
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi	24	3,3889	,29488	,06019		
İlahiyat Fakültesi	8	3,0000	,00000	,00000		
İletişim Fakültesi	16	3,6806	,16667	,04167		
Mimarlık Fakültesi	8	3,8889	,00000	,00000		
Mühendislik Fakültesi	7	3,8095	,20998	,07937		
Sağlık Bilimleri Fakültesi	12	3,7037	,27354	,07896		
Seyrani Ziraat Fakültesi	14	3,8889	,00000	,00000		
Spor Bilimleri Fakültesi	22	3,3333	,00000	,00000		
Tıp Fakültesi	2	3,8889	,00000	,00000		
Turizm Fakültesi	21	3,8889	,00000	,00000		
Veteriner Fakültesi	6	3,7778	,00000	,00000		
Toplam	334	3,5872	,32846	,01797		

Tablo 6.
Katılımcıların Aylık Gelir Durumları ile Fanustaki Yaşam Performansı Hakkındaki Görüşleri Arasındaki Sonuçlar

ANOVA					
Performans Hakkındaki Görüşleri	N	Ortalama	Std. Sapma	Std. Hata	Sig
0-2000 TL	136	3,5139	,38106	,03268	,000
2001-2900 TL	88	3,5758	,26613	,02837	
2901-4000 TL	63	3,6243	,27175	,03424	
4001 TL ve üstü	47	3,7707	,26253	,03829	
Toplam	334	3,5872	,32846	,01797	

Tablo 7.
Katılımcıların En Çok Yerleşik Oldukları Yer ile Fanustaki Yaşam Performansı Hakkındaki Görüşleri Arasındaki Sonuçlar

ANOVA					
Performans Hakkındaki Görüşleri	N	Ortalama	Std. Sapma	Std. Hata	Sig
Köy	14	3,9921	,16575	,04430	,000
Kasaba	22	3,7778	,00000	,00000	
Şehir	298	3,5541	,32900	,01906	
Toplam	334	3,5872	,32846	,01797	

Sonuç ve Öneriler

İnsanlık tarihinin meydana gelmesinde hem bireysel hem de toplumsal iletişim biçimlerinin oldukça önemli bir yeri bulunmaktadır. Gerçekleşen iletişim eşliğinde toplumların bugün sahip oldukları ve değişim özelliğine sahip kültürleri meydana gelmiştir. Böylece kuşaklar arası aktarımlar iletişim aracılığıyla kültürlerin bir sonraki nesillere toplumsallaşma normlarıyla iletilmektedir.

İletişimin en önemli unsurlarından birisi olan sanat alanı ile toplumların kültür kodlarının kalıcı bir hal alması sağlanmıştır. Böylece sadece sosyalizasyon süreçlerinde değil ayrıca sanat ile desteklenen bir aktarım gerçekleşmiştir. Bu aktarımlar içerisinde en önemli kalıplaşmış özellik ise eril bir toplumun inşa edilmesi olarak görülmektedir. Geçmişten günümüze uzanan eril dünyanın inşasının sadece içinde bulunulan yüzyıl içerisinde yıkılmaya çalışıldığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Günümüzde devam etmekte olan ataerkil ideolojinin hem kamusal hem özel alanda bireylerin davranış kalıplarını belirlediği bir toplumsal alanda yaşanılması endüstri devrimi sonrasında daha dikkat çekici bir hal almıştır. Bunun en önemli sebebi ise kadınların evden çıkarak çalışma hayatına dahil olmalarıdır. Böylece kadının kamusal alandaki konumlanışı değişime uğramış ve kadınların eril zihniyet ile nasıl yönlendirildiği dikkat çekmiştir.

Kadın ve erkek arasındaki belirlenmiş cinsiyet rolleri endüstri devrimi sonrasında oldukça dikkat çekici bir hal alması sosyal bilimler alanında cinsiyet ve toplumsal cinsiyet alanlarında çalışmaların yapılmasını beraberinde getirmiştir. Bu bağlamda günümüzde de devam etmekte olan birçok çalışmanın olduğu görülmektedir. Özellikle feminizm hareketleriyle başlayan ataerkil ideolojiye karşı duruş günümüzde farklı kollar ve biçimlerde devam etmektedir.

Her toplumun kendisine ait kültürel yapısı içerisinde var olan cinsiyet rollerinin biçimlenmesi cinsiyetçi kalıpların da doğmasını doğal bir sonuç olarak beraberinde getirmektedir. Gerçekleştirilen bu çalışmada cinsiyetçi kalıplara performans sanatıyla bir

sunuş gerçekleştirme çabasına katılımcıların görüşlerinin nasıl geliştiğine ulaşılmak istenmiştir.

Araştırma kapsamında "Fanustaki Yaşam" isimli performansın gerçekleştirilmesinin başlıca nedeni ataerkil ideolojiye yönelik feminizm hareketleriyle eşzamanlı bir çıkış gösteren performans sanatının kadın sanatçılar ile güçlenmesidir. Böylece kadın sanatçıların üzerinde hakimiyet kuran eril ideolojiye kadınların kendi bedenleriyle karşı çıkışlarını içeren performanslar ortaya konmuştur.

Araştırmanın uygulama bölümünde "Fanustaki Yaşam" isimli performans gösterisine katılımcıların görüşleri alınmıştır. Bununla beraber katılımcıların sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik özelliklerinin performans sanatına ilişkin görüşlerinde nasıl bir etkiye sahip olduğu da araştırmada incelenmiştir.

Araştırmanın amacı doğrultusunda katılımcılara anket uygulaması gerçekleştirilmiştir. Anket içerisinde demografik bilgilerin elde edilebileceği ve performansla dair görüşlerine ulaşılabilmek için sorular geliştirilmiştir. Katılımcıların verdikleri yanıtların analizleri ise SPSS 22.0 (IBM SPSS Statistics for Windows, Version 22.0. Armonk, NY: IBM Corp.) paket programıyla gerçekleştirilmiştir.

Katılımcıların yanıtlarından hareket edildiğinde farklı demografik bilgilere sahip oldukları görülmüştür. Özellikle katılımcıların öğrenci ağırlıklı olduğu, yaşamlarını şehir merkezlerinde geçirdikleri, aylık gelir durumlarının asgari ücretin altında olduğu ve cinsiyet ağırlığının da kadınlarda olduğuna ulaşılmıştır.

Sanatçının ulaşmayı hedeflediği görüşler araştırma kapsamında oluşturulmuş olan hipotezler ile değerlendirilmiştir. Buna göre 1. Hipotez olan "Katılımcıların Fanustaki Yaşam performansı hakkındaki görüşleri ve meslekleri arasında anlamlı bir fark vardır" doğrulandığı görülmüştür. 2. Hipotez "Katılımcıların Fanustaki Yaşam performansı hakkındaki görüşleri ve cinsiyetleri arasında anlamlı bir fark vardır," 3. Hipotez "Katılımcıların Fanustaki Yaşam performansı hakkındaki görüşleri ve fakülteleri arasında anlamlı bir fark vardır," 4. Hipotez "Katılımcıların Fanustaki Yaşam performansı

hakkındaki görüşleri ve aylık gelir durumları arasında anlamlı bir fark vardır” ve son olarak 5. Hipotez “Katılımcıların Fanustaki Yaşam performansı hakkındaki görüşleri ve hayatları boyunca en çok yerleşik oldukları yer arasında anlamlı bir fark vardır” da doğrulanmış olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Sonuç olarak insanların bireysel yaşamlarındaki sosyo-ekonomik ve soyo-kültürel özelliklerinin sanat aracılığıyla gördükleri cinsiyet ayrımcılıklarını anlamlandırma biçimlerinin farklılık içerdiğine ulaşılmıştır. Bunun temel nedeni cinsiyet rollerinin öğrenilen “doğal olgular” olduğudur. Butler’ın bahsetmiş olduğu cinsiyet rollerinin doğal bir olgu olarak algılanması cinsiyet rollerinin biyolojik olmadığını aksine öğretilen davranış kalıpları olduğu yapılan çalışmada da görülmektedir.

Katılımcı Onamı: Çalışmaya katılan tüm katılımcılardan onam alınmıştır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkıları: Fikir – Ö.Y., S.K.; Tasarım – Ö.Y., S.K.; Denetleme – Ö.Y., S.K.; Kaynaklar – Ö.Y., S.K.; Veri Toplanması ve/veya İşlemesi – Ö.Y., S.K.; Analiz ve/veya Yorum – Ö.Y., S.K.; Literatür Taraması – Ö.Y., S.K.; Yazı Yazan – Ö.Y., S.K.; Eleştirel İnceleme – Ö.Y., S.K.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemişlerdir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadıklarını beyan etmişlerdir.

Informed Consent: Consent was obtained from all participants in the study.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Author Contributions: Concept – Ö.Y., S.K.; Design – Ö.Y., S.K.; Supervision – Ö.Y., S.K.; Resources – Ö.Y., S.K.; Materials – Ö.Y., S.K.; Data Collection and/or Processing – Ö.Y., S.K.; Analysis and/or Interpretation – Ö.Y., S.K.; Literature Search – Ö.Y., S.K.; Writing Manuscript – Ö.Y., S.K.; Critical Review – Ö.Y., S.K.

Declaration of Interests: The authors have no conflicts of interest to declare.

Funding: The authors declared that this study has received no financial support.

Kaynakça

- Antmen, A. (2014). *Sanat ve Cinsiyet-Sanat Tarihi ve Feminist Eleştiri*. (4. baskı). İletişim Yayınları.
- Arat, N. (2010). *Feminizmin ABC’si*. Say Yayınları.
- Butler, J. (2010). *Cinsiyet Belası Feminizm ve Kimliğin Altüst Edilmesi* (Çev: Başak Ertür). Metis. (Özgün eser 1990 tarihlidir).
- Büyüköztürk, Ş., Şekercioğlu, G., Çokluk, Ö. (2010). Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik: SPSS ve LISREL Uygulamaları. *Birinci Baskı*. Pegem Akademi.
- Carlson, M. (2013). *Performans: Eleştirel Bir Giriş*, (Çev: Beliz Güçbilmez). Dost Kitabevi Yayınları.
- Demir, Z. (1997). *Feminizm*. İz Yayınları.
- Donovan, J. (2005). *Feminist Teori* (Çev: Aksu Bora, Meltem Ağduk Gevrek ve Fevziye Sayılan). İletişim Yayınları.
- Fine, C. (2011). *Toplumsal Cinsiyet Yanılsaması* (Çev: Kıvanç Tanrıyar). Sel Yayınları.
- Firestone, S. (1993). *Cinselliğin Diyalektiği* (Çev: Yurdanur Salman). Payel Yayınları.
- Foucault, M. (2003). *İktidarın Gözü* (Çev: Işık Ergüden). Ayrıntı Yayınları.
- Foucault, M. (2015). *Cinselliğin Tarihi* (Çev: Hülya Uğur Tanrıöver). Ayrıntı Yayınları.
- Germaner, S. (1996). *1960 Sonrası Sanat*. Kabala Yayınevi.
- Illich, I. (1996). *Gender* (Çev: Ahmet Fethi). Ayraç Yayınları.
- Jagose, A. (1996). *Queer Theory An Introduction*. New York University.
- Kandiyoti, D. (2011). *Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar*. Metis Yayınları.
- Mansfield, N. (2000). *Subjectivity: Theories of the self from Freud to Haraway*. St Leonards NSW: Allen & Unwin.
- Millett, K. (2011). *Cinsel Politika* (Çev: Seçkin Selvi). Payel Yayınları.
- Özveri, D. (2009). *Feminist Teorinin Gelişim Sürecinde Uluslararası İlişkilere Bakışı Üzerine Kısa Bir Değerlendirme*. Uluslararası İlişkilere Giriş: Teorik Bakış. Hasret Çomak (Ed.). Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Sancar, S. (2009). *Erkeklik: İmkânsız İktidar Ailede Piyasada ve Sokakta Erkekler*. Metis.
- Scott, J. (2007). *Toplumsal Cinsiyet: Faydalı Bir Tarihsel Analiz Kategorisi* (Çev: Aykut Tunç Kılıç). Agora Yayınları.
- Tong, R. (2006). *Feminist Düşünce* (Çev: Zafer Cihirlioğlu). Gündoğan Yayınları.

Structured Abstract

The most fundamental element in the formation of the social sphere has been communication. The realization of interaction between people has ensured the continuity of interaction rather than cause and effect relationship. Therefore, it has nurtured the continuity of the elements that exist in the construction of the social sphere, as well as the elements that point to the culture in the social sphere.

This study emphasizes the idea that the social relationship of the individual with gender is an innate feature. So much so that individuals live in a world where sexual rituals, which begin before birth, start within the family and are taught as a life form after birth. Considering the formation of the individual in the social sphere, it is observed that the first striking nature originates from the patriarchal ideology. The fact that masculine activities, which can be clearly observed in each of the social structures that have reached the present day, are accepted as a natural result in life has been the subject of social sciences examination.

Considering the characteristics of performance art, which constitutes the application area of the study, it is rather different from other performing arts. It should be underlined that there is no limit in any of the fields such as time, space, and material in performance art and that there is no limitation in the performances of the artists.

In the study carried out, a field study was conducted on understanding gender stereotypes through performance art. Performance art was carried out by the researcher and the name of the performance was determined as "Life in a Bell-Jar." With the performance titled Life in a Bell-Jar, it was tried to be shown that "every visible limitlessness is not freedom." Therefore, it appears dark, gloomy, and blurred. The artist strives to get rid of this environment. Thus, the self-imprisonment of the ego was tried to be expressed.

It is aimed to reach people who are not able to watch live by taking video and photo recordings of the show. The model of the study, on the other hand, was determined as a descriptive relational survey of the way the participants, who are in the position of the audience, associate sexism patterns with the performance. The opinions of the participants were obtained through survey applications. In this context, the hypotheses of the study were determined as follows:

H1: There is a significant difference between the participants' views on Life in a Bell-Jar and their profession.

H2: There is a significant difference between the views of the participants about the Life in a Bell-Jar performance and their gender.

H3: There is a significant difference between the views and departments of the participants about the Life in a Bell-Jar performance.

H4: There is a significant difference between the views of the participants about the Life in a Bell-Jar and their monthly income.

H5: There is a significant difference between the participants' views on Life in a Bell-Jar and the place where they inhabited the longest.

The fact that the determined gender roles between men and women became quite remarkable after the industrial revolution led to studies of sex and gender in the field of social sciences. In this context, there have been many ongoing studies today. Within the scope of the research, the main reason for the realization of the performance called "Life in a Bell-Jar" is the strengthening of performance art, which shows a simultaneous departure with the feminism movements towards patriarchal ideology, with female artists. Thus, performances involving women's opposition to the masculine ideology that dominates women artists were presented.

In the application part of the research, the opinions of the participants of the performance show called "Life in a Bell-Jar" were taken. In addition, the effect of the socio-cultural and socio-economic characteristics of the participants on their views on performance art was also examined in the research. A questionnaire was applied to the participants in line with the purpose of the research. Questions in the survey were developed in order to obtain demographic information and to reach participants' views on performance.

The answers of the participants revealed that they had different demographic information. it was observed, in particular, that the participants were mostly students, they spent their lives in city centers, their monthly income was below the minimum wage, and they were mostly women.

As a result, it has been reached that the socio-economic and socio-cultural characteristics of people's individual lives differ in the way they make sense of the gender discrimination they see through art. The main reason for this is those gender roles are learned "natural phenomena." As Butler mentioned, perceiving gender roles as a natural phenomenon is also seen in the study, which shows that gender roles are not biological, on the contrary, they are taught behavior patterns.